

FRÁSÖGN

af aukafundi Evrópuráðsþingsins í Strassborg 14.–15. mars 2022.

Í kjölfar innrásar Rússa í Úkraínu 24. febrúar 2022 ákvað framkvæmdastjórn Evrópuráðsþingsins, í fyrsta sinn í sögu þingsins, að boða til aukafundar. Eina dagskrármál fundarins var innrás Rússa í Úkraínu og áhrif stríðsins á stöðu Rússlands í Evrópuráðinu. Af hálfu Alþingis tóku þátt í fundinum Bjarni Jónsson, formaður, Þórhildur Sunna Ævarsdóttir, varaformaður, og Birgir Þórarinsson, auk Bylgju Árnadóttur, alþjóðaritara.

Tiny Kox, forseti Evrópuráðsþingsins, hóf fundinn með því að biðja þingmenn að rísa úr sætum og minnst fórnarlamba stríðsins með mínútu þögn. Í ræðu sinni sagði Kox að rússnesk stjórnvöld hefðu farið gegn grundvallargildum Evrópuráðsins og því væri þingið nú beðið um að taka fordæmalausar ákvarðanir. Ráðherranefnd Evrópuráðsins hefði leitað til þingsins um álit á því hvort vísa ætti Rússum endanlega úr Evrópuráðinu.

Denys Shmyhal, forsætisráðherra Úkraínu, ávarpaði þingið með fjarfundarbúnaði og krafðist þess að Rússlandi yrði tafarlaust vísað úr Evrópuráðinu. Hann benti á að rétturinn til lífs væri fótum troðinn í aðildarríki Evrópuráðsins af öðru aðildarríki. Nauðsynlegt væri að bregðast við af hörku. Hann hvatti þingmenn til að standa saman, ekki aðeins til að verja Úkraínu heldur til að verja alla Evrópu. Hann kallaði einnig eftir því að lofthelgi Úkraínu yrði lokað og að falsfréttir frá rússneskum stjórnvöldum yrðu upprættar. Hann þakkaði nágrannaríkjum Úkraínu fyrir að veita konum og börnum á flóttá skjól.

Benedetto Della Vedova, undirráðherra í utanríkisráðuneyti Ítalíu, sagði Evrópuráðið hafa staðið í stafni við að tryggja skjót og samhæfð viðbrögð við innrás Rússlands í Úkraínu. Daginn eftir að innrásin hófst fundaði ráðherranefndin með þinginu og ákvað í kjölfarið að svipta Rússa þátttökuréttindum sínum í stofnunum Evrópuráðsins, þar á meðal þinginu, á grundvelli 8. gr. stofnskrár Evrópuráðsins. Skömmu síðar ákvað ráðherranefndin að biðja þingið um að gefa álit sitt á því hvort vísa ætti Rússum endanlega úr Evrópuráðinu á grundvelli sömu greinar.

Marija Pejčinović Burić, framkvæmdastjóri Evrópuráðsins, fordæmdi árásarstríð Rússlands gegn Úkraínu og sagði rússnesk stjórnvöld brjóta gegn 3. gr. stofnskrár Evrópuráðsins sem kveður á um viðurkenningu grundvallarreglna og tryggingu mannréttinda og frelsis. Stríðið væri harmleikur fyrir Úkraínu og Evrópuráðið stæði með Úkraínumönnum. Á þeim erfiðu tímum sem fram undan væru mundu markmið Evrópuráðsins ekki breytast. Evrópuráðið stæði áfram vörð um mannréttindi, lýðræði og réttarríkið til hagsbóta fyrir alla borgara aðildarríkjanna.

Þingmenn ræddu drög að álitum þingsins til ráðherranefndarinnar um afleiðingar innrásarinnar á aðild Rússlands að Evrópuráðinu. Bjarni Jónsson sagði árásarstríð Rússlands gegn Úkraínu skýrt brot á alþjóðalögum og afturhvarf til fortíðar. Rússnesk yfirvöld yrðu að stöðva hernaðinn án tafar ef þau vildu tilheyra samfélagi þjóða. Þar til það yrði gert ætti Rússland ekki heima í Evrópuráðinu. Bjarni sagði hug sinn vera hjá saklausu fólki í Úkraínu og þeim sem væru á faraldsfæti í leit að öryggi. Nauðsynlegt væri að bregðast við þeirri miklu þörf sem væri fyrir mannúðaraðstoð í Úkraínu og í nágrannalöndum þar sem flóttafólk leitaði skjóls. Evrópulönd þyrftu að taka á móti flóttafólki á skjótan og skilvirkan hátt. Bjarni sagði daginn sögulegan fyrir Evrópuráðið. Aðildarríkin, utan Rússlands, stæðu sameinuð í viðbrögðum sínum við innrásinni og aðgerðir þeirra myndu hafa alvarlegar afleiðingar fyrir árásaðilann.

Þórhildur Sunna Ævarsdóttir fordæmdi árásarstríðið og lýsti samstöðu sinni með úkraínsku þjóðinni um leið og hún hvatti til þess að Rússlandi yrði samstundis vikið úr Evrópuráðinu. Hún kallaði eftir því að Evrópuráðið og þingið gerðu allt sem í sínu valdi stæði til að standa vörð um mannréttindi í Úkraínu, Hvíta-Rússlandi og Rússlandi. Hún benti á að í Rússlandi undir stjórn Pútíns hefði markvisst verið unnið gegn stjórnarandstöðu. Hún hefði sjálf unnið skýrslu Evrópuráðsþingsins um stöðu krímverskra Tatara árið 2021 þar sem fram kom að

rússnesk stjórnvöld beittu aftökum og pyntingum gegn minnihlutahópum og andófsmönnum Pútíns. Þórhildur Sunna sagði það skyldu Evrópuráðsríkja að vernda mannréttindafrömuði, fréttamenn og starfsmenn frjálsra félagasamtaka og hvatti til þess að baráttufólki fyrir mannréttindum frá Úkraínu, Hvíta-Rússlandi og Rússlandi yrðu veittar vegabréfsáritanir. Þá væri forgangsmál að sigrast á hindrunum rússneskra stjórnvalda gegn miðlun upplýsinga til almennings í Rússlandi, svo að rússneska þjóðin gæti skilið til fulls þá hræðilegu glæpi sem ríkisstjórn þeirra fremdi í Úkraínu. Upplýsingar væru öflugasta vopnið gegn innrásinni.

Birgir Þórarinsson sagði stríð Pútíns í Úkraínu vera glæp gegn mannkyninu og stríð gegn Evrópu og lýðræðinu. Mikilvægt væri að horfa til sögunnar því einræðisherrum væri ekki treystandi. Ef Pútín yrði ekki stöðvaður mundi hann ganga lengra. Hann hefði logið að eigin þjóð og að alþjóðasamfélaginu. Árásarstríð Rússa væri alvarleg ógn við þjóðaröryggi Evrópulanda og Bandaríkjanna. Viðskiptaþvinganir væru byrjaðar að skila árangri en Pútín þyrfti að svara til saka fyrir glæpi sína gegn mannkyninu. Aðeins ætti að létta viðskiptaþvingunum ef rússneska þjóðin risi upp gegn einræðisherranum. Birgir kallaði eftir aukinni mannúðaraðstoð og einnig hernaðaraðstoð við Úkraínu. Sjálfur væri hann nýkominn frá Lvív þar sem hann hefði heimsótt sjúkrahús og séð skelfilegar afleiðingar stríðsins. Við pólsku landamærin hefði hann orðið vitni að fjölskyldum kveðja feður og eiginmenn sem urðu eftir til að berjast.

Fjölmargar breytingartillögur voru lagðar fram við álit þingsins en framsögumaður átti samráð við úkraínsku landsdeildina og fleiri til að miðla málum varðandi orðalag. Í álitinu fordæmdi þingið innrásina og lýsti yfir stuðningi við fullveldi og sjálfstæði Úkraínu innan alþjóðlega viðurkenndra landamæra sinna. Lýst var áhyggjum af alvarlegum mannréttindabrotum og árásum á almenna borgara sem og árásum á kjarnorkuver í Úkraínu. Aðildarríki Evrópuráðsins voru hvött til að aðstoða úkraínsk stjórnvöld við að vernda landsvæði sitt og lofthelgi til að draga úr mannfalli. Þá lýsti þingið því yfir að hætta skyldi samvinnu þingsins við stjórnvöld í Hvíta-Rússlandi í ljósi þátttöku þeirra í árásinni. Niðurstaða þingsins var að rússnesk stjórnvöld hefðu brotið alvarlega gegn stofnskrá Evrópuráðsins og stæðu ekki við skuldbindingar sínar gagnvart ráðinu. Þingið lagði því til að ráðherranefndin færi fram á að rússnesk stjórnvöld að drægju sig tafarlaust úr Evrópuráðinu eða, ef stjórnvöld færu ekki að tilmælunum, vísaði Rússum úr Evrópuráðinu eins fljótt og auðið væri. Álitið var samþykkt einróma með 216 atkvæðum, en 3 sátu hjá.

Samhliða þingfundum fundaði Íslandsdeild með Ragnhildi Arnljótsdóttur, fastafulltrúa Íslands gagnvart Evrópuráðinu, og starfsfólki fastanefndarinnar. Þá tók formaður Íslandsdeildar þátt í fundi framkvæmdastjórnar þingsins. Á þingfundi var einnig haldinn stofnfundur samtaka þingkvenna á Evrópuráðsþinginu, *Women@PACE*.

Sama dag og Evrópuráðsþingið ræddi álit sitt sendi utanríkisráðherra Rússlands framkvæmdastjóra Evrópuráðsins bréf þar sem tilkynnt var um ósk rússneskra stjórnvalda um að draga sig út úr Evrópuráðinu. Daginn eftir þingfundinn, 16. mars, ákvað ráðherranefndin að vísa Rússlandi úr Evrópuráðinu samdægurs.

Frekari upplýsingar má nálgast hjá ritara Íslandsdeildar og á vefsvæðinu <https://pace.coe.int/en/>.